

Voorwoord

Het proces van het Joegoslaviëtribunaal in Den Haag tegen Ratko Mladić, de voormalige generaal van het voormalige leger van de Servische Republiek in Bosnië, is in een kritieke fase gekomen doordat er steeds weer wordt verwezen naar historische gebeurtenissen. Volgens de beklagde en de meeste getuigen zijn deze gebeurtenissen van een grote, zo niet doorslaggevende betekenis, wil men de Balkanoorlogen uit de jaren negentig van de twintigste eeuw op een juiste manier begrijpen. Die gebeurtenissen kunnen ook in zekere mate bepalen in hoeverre de beklagde voor zijn daden verantwoordelijk was.

Deze historische feiten dateren vaak uit de Middeleeuwen, en soms van nog vroeger, waarbij het jaar 1389 het meest wordt genoemd. De talrijke verwijzingen naar de verschillende historische perioden vormen een belemmering voor een juist functioneren van het Tribunaal en voor een correct verloop van het proces, omdat alle relevante feiten zorgvuldig dienen te worden geverifieerd en bestudeerd. Aangezien de rechters van het Tribunaal geen historici zijn, is besloten een diepgaand onderzoek in te stellen

naar de historische factoren die voor de huidige politieke situatie op de Balkan van belang zijn.

Het onderzoek is opgezet als een verhoor van historische getuigen die als waarnemers of toeschouwers betrokken waren bij de historische gebeurtenissen die zich aan het einde van de vorige eeuw op de Balkan hebben afgespeeld. De rechter, de aanklager en de verdediger hebben de betreffende achter ons liggende veertien eeuwen verdeeld in tien bedrijven, die de structuur van dit verhoor bepalen. Het getuigenverhoor nam in totaal vijftig dagen in beslag en wordt hier integraal weergegeven. We wijzen de lezers erop dat de weergave van de verhoren enkele zeer expliciete, en soms zelfs scherpe en politiek incorrecte passages bevat.

Hoe het ook zij, het verhoor van de historische getuigen bracht veel onbekende, vergeten, veronachtzaamde en zelfs bewust verzwegen feiten en gebeurtenissen aan het licht, waardoor we op zeer dynamische en uiterst onalledaagse wijze inzicht kregen in de geschiedenis van de Balkan, een regio die in veel opzichten als de meest delicate, en historisch ook als een van de meest complexe gebieden van Europa kan worden beschouwd. Het hier gepresenteerde materiaal is van groot belang voor een juist begrip van de recente historische gebeurtenissen in ons werelddeel en van de mentaliteit van de volkeren op de Balkan. Daarom is het ook van groot belang voor het proces tegen Ratko Mladić.

De auteur

EERSTE BEDRIJF

Een gunstige geografische ligging
– wie zou zich hier niet willen vestigen?

RECHTER: Goedemiddag. Vandaag beginnen we met het verhoor van onze historische getuigen. De aanklager en de verdediger hebben een gemeenschappelijke getuige opgeroepen. Ik verzoek de aanklager hem voor te stellen en het verhoor te beginnen.

AANKLAGER: Onze getuige van vandaag is Tiberius van Byzantium, keizer van het Oost-Romeinse Rijk.

(In de rechtszaal verschijnt keizer Tiberius, een grote, sombere man in Byzantijns militair tenue. Hij lijkt verbaasd over de plek waar hij zich ineens bevindt, en kijkt nieuwsgierig en verwonderd om zich heen.)

AANKLAGER: Noemt u ons uw voor- en achternaam.

TIBERIUS: Flavius Tiberius Mauricius Augustus van Byzantium.

AANKLAGER: En wanneer leefde u?

TIBERIUS: Van 539 tot 602.

AANKLAGER: Wat was uw beroep?

TIBERIUS: Ik was militair – ik klom op tot bevelhebber van het keizerlijke leger, daarna werd ik zelf keizer.

AANKLAGER: Hebt u ooit van de beklagde gehoord, en wat zou u kunnen zeggen over zijn voorouders op het Balkanschiereiland, dan wel in de Haemus, zoals de Balkan in uw tijd werd genoemd?

TIBERIUS: Mogen ze voor eeuwig vervloekt zijn! Is mijn vloek dan niet tot in deze tijd bewaard gebleven, dat niemand zich hem meer herinnert? Ze kwamen als een plaag van sprinkhanen en mieren naar ons gebied – er kwam geen einde aan. Ik heb nooit begrepen wat hen naar de Haemus dreef. We hadden ons nog niet hersteld van de inval van de Avaren en een paar ongunstige verdragen met hen gesloten, of deze ellendelingen trokken met duizenden tegelijk ons gebied binnen. Te voet, met karren en wagens, en met hun vrouwen en kinderen achter zich aan – want ze waren van plan hier te blijven, en ze wisten dat niemand hun dat kon verhinderen. Ze vingende onze soldaten met lasso's en ze waren met drie-, vijf-, tienmaal zoveel als wij. Hun boten voeren onze zee- en rivierhavens binnen. Ze waren slecht bewapend, met hoogstens een paar lansen en speren, maar ze waren nergens bang voor. Ze bereikten alle drie de zeeën,¹ ze staken over naar de eilanden en verschenen voor de kust van Kreta en de muren van Constantinopel, en

daarna zwermden ze zelfs nog verder uit, tot in Spanje en Afrika... Ze verwoestten de steden, plunderden de gebieden waar ze doorheen kwamen, staken kastelen en kloosters in brand en vernietigden tempels, werkplaatsen en handelsposten; ze maakten de bewoners tot slaven en verklaarden het hele land tot hun eigen bezit. Alles werd door hen veroverd, ja alles. Stel u die brutaliteit eens voor, om Rome en Hellas zo te treffen!

AANKLAGER: Wist u wie het waren en hoe ze werden genoemd?

TIBERIUS: We wisten dat ze afkomstig waren uit een moerasgebied in het land ten noorden van de Donau. Verder wisten we dat ze ooit door de Avaren waren onderworpen, maar zich van hen hadden bevrijd en daarna zelf over de Avaren heersten. Ik heb gehoord dat ze zich eeuwenlang in de vlakte verzamelden, grote gemeenschappen vormden en zich vermenigvuldigden, waarna ze ons gebied binnen trokken. Ze doorsneden het Romeinse Rijk alsof het niets was. Ze kaptten zich een weg en liepen de Haemus onder de voet, het land dat zeventien Romeinse keizers had voortgebracht. Jazeker, wist u dat, zeventien keizers! Traianus Decius, Aurelianus, Hostilianus...

AANKLAGER: Goed, ik dank u. Kunt u mij vertellen welke naam u aan hen gaf?

TIBERIUS: Wacht u even... Want dan hadden we nog Claudius II Gothicus, Flavius Severus en Constantijn de

Grote. Ook hij, de verheven Constantijn de Grote, kwam van de Haemus, uit de stad Naissus, die tegenwoordig Niš schijnt te heten... Niemand zal ooit zijn grootheid vergeten, want hij verordonneerde dat het christendom de staatsgodsdienst van Rome zou worden! De Haemus is geen gebied zoals alle andere, het land schonk Rome vele keizers en in de grote steden werd druk handelgedreven en gebouwd. Ik noem Sirmium, Viminacium en Singidunum, het tegenwoordige Belgrado...

AANKLAGER: Wel, nogmaals: hoe noemde u hen?

TIBERIUS: Ik noemde die vervloekte indringers de Sclavini, maar ze werden ook wel Veneten, Sloveni, Kroaten en Anten genoemd. Onderling hadden ze trouwens weer heel andere namen voor elkaar.

AANKLAGER: Weet u wat voor namen?

TIBERIUS: Sommigen noemden elkaar de Rasi, wat in hun taal hoofd of hoofdman betekende, want zo gedroegen ze zich. Later hoorde ik dat het woord 'rasta' hetzelfde betekent.

AANKLAGER: Kent u nog meer namen voor dat volk?

TIBERIUS: Serb. Dat is een gemeenschappelijke naam van hen allemaal, waar ze vanuit hun stinkende moerassen ook heen trokken. Ze zeggen dat het vrije boer betekent, want behalve moorden en verwoesten konden ze alleen het land

bewerken. En de naam Sloveni had te maken met hun taal en met het feit dat ze elkaar konden verstaan, omdat ze voor alle dingen hetzelfde *slovo*, hetzelfde woord gebruikten.

AANKLAGER: Hoe hebt u met de Slavische volkeren kennisgemaakt?

TIBERIUS: Vraag me dat maar liever niet. Ik heb aan de Donau zo vaak met hen gevochten, en dan die keer dat ze mij in een hinderlaag opwachtten...

AANKLAGER: Dank u, daar komen we later nog op terug. Maar vertelt u eens, waarom denkt u dat ze zich op het Balkanschiereiland vestigden?

TIBERIUS: Ik verzoek u alleen de Grieks-Latijnse naam Haemus te gebruiken, ik ervaar de Turkse namelijk als aanstootgevend, en daarom weiger ik pertinent die te gebruiken... Ze vestigden zich hier, omdat dit een paradijselijk gebied is met vruchtbare en voor landbouw geschikte valleien en zacht glooiende berghellingen; alles stond vol fruit en druiven, overal groeiden pruimen- en appelbomen... Geef u mij, ik heb het hele keizerrijk doorkruist en zoals u weet heb ik in heel Perzië strijd gevoerd, maar nergens heb ik een mooiere, aangename, beter te bewerken, lieflijker en vruchtbaardere streek gevonden. Toen onze grote keizers uiteindelijk het verzet hadden gebroken van de Illyriërs die hier al woonden, en ze daarna de Haemus verder gingen verkennen, stonden ze verbaasd: deze streken konden een heel keizerrijk voeden. De Sclavini hadden zich

vooraf goed geïnformeerd en ze verkenden waar ze heen zouden gaan, ze hadden geen interesse voor bergen en ook niet voor de zee, maar enkel voor akkers en weiden om te zaaien, te ploegen en vee te laten grazen. Dat is dan ook wat ze van ons Hellas hebben gemaakt: één grote akker! Geen enkele tempel van onze antieke cultuur werd door hen gespaard – ze ploegden de grond in de amfiteaters om en gebruikten de beelden van de oude godheden om de grenzen tussen hun percelen af te bakenen, muurtjes te bouwen of de kraaien af te schrikken. Ze dreven geen handel, het geld verdween uit het land, ze gebruikten als ruilmiddel alleen hun graan en de stank in hun dorpen was niet te beschrijven. Mijn soldaten en ik vergingen van de stank, want waar die indringers aten, deden ze ook hun behoefte en paarden ze met elkaar...

AANKLAGER: Goed, goed, laten we het weer hebben over datgene waar het werkelijk om gaat. Het is bekend dat u, en niemand anders, als overwinnaar uit de twintigjarige Perzische oorlog tevoorschijn wist te komen. Graag zou ik willen weten wat in uw strijd tegen de Slaven de grootste problemen waren, en ook of u hebt geprobeerd hen langs diplomatieke weg voor u te winnen, iets wat, als ik het wel heb, het sterkste wapen van Byzantium was.

TIBERIUS: Zoals ik u al zei: ze kwamen in onafzienbare massa's, van alle kanten, en ze waren vastbesloten zich hier te vestigen. Ze verplaatsten zich met gemak door de moerasgebieden rond de Donau, want hun volk was uit moerassen geboren. Maar mijn mannen werden ziek, lagen te

rillen van de koorts en hadden diarree, ik denk er maar liever niet meer aan... En diplomatie, ja, dat was het eerste wat we probeerden. We stuurden verkenners en gezanten om te onderhandelen over de mogelijkheid dat ze zich hier kwamen vestigen en belasting zouden betalen. En wat lieten zij ons weten? Dat zij, als ze eenmaal hun zinnen op een gebied hadden gezet, daar niet meer van af te brengen waren, en om dat kracht bij te zetten wezen ze op hun zwaarden en herinnerden ze ons aan de oorlogen die ze hadden gevoerd. Onze gezanten werden op één na omgebracht. Daarom bleven we oorlog voeren.

AANKLAGER: Dat is u duur komen te staan.

TIBERIUS: Ja, dat kostte me alles: mijn kroon en mijn leven. Die stommeling van een Phocas gebruikte alles tegen mij wat hij maar bedenken kon: de moerassen, de muggen, de diarree, de koorts, de nederlagen, de uitputtende zinloosheid van de strijd, kortom alles wat hij maar aan ellende kon verzinnen, en uiteindelijk organiseerde hij een staatsgreep. Simpel en dodelijk, zoals alleen de Romeinen dat kunnen. De coupplagers vermoordden eerst – voor mijn ogen! – mijn zonen, en daarna mijzelf. En mijn dood heeft niemand iets opgeleverd: de Slaven veroverden de hele Haemus, en ook heel Hellas. En ze bleven er voorgoed.

AANKLAGER: Dank u, ik heb verder geen vragen meer.

RECHTER: Ik verzoek de verdediger zijn vragen aan de getuige te stellen.

VERDEDIGER: Dank u. U zei net, imperator, dat de Slaven naar de Balkan kwamen om het land te bewerken en vee te houden. Konden ze nog meer, en kende u enkele van hun beroepen?

TIBERIUS: Ze waren goede houtbewerkers. Daarin kon, dat moet ik toegeven, niemand hen evenaren. Ze vonden uit hoe je van een boomstam een boot kon maken en zo hebben ze ons vanaf zee onderworpen. Mogen ze vervloekt zijn.

VERDEDIGER: Hebt u de indruk dat ze na verloop van tijd in staat waren deel te nemen aan, als ik het zo noemen mag, het normale leven in uw keizerrijk?

TIBERIUS: Ja, maar pas nadat ze alles hadden verwoest en platgebrand en alle tempels in veestallen hadden veranderd... Ze strenden als bondgenoten met ons tegen de Avaren. En ze hebben, ik kan niet anders zeggen, in sommige streken van ons Imperium ook de akkerbouw verbeterd. Maar daarvoor hadden ze eerst wel alle handel kapotgemaakt. Wist u dat er in bepaalde delen van Hellas eeuwenlang geen munten meer werden geslagen?

VERDEDIGER: U zei net dat er stammen bij waren die Kroaten werden genoemd. Weet u verder nog iets van hen?

TIBERIUS: Zeg, dacht u soms dat ik een studie van die woestelingen had gemaakt?

VERDEDIGER: Ik vraag het alleen maar.

TIBERIUS: Ja, er waren ook Kroaten. Ze kwamen allemaal uit hetzelfde gebied, het heette Wit-Kroatië, net zoals de Serbs uit Wit-Servië kwamen. Allemaal hetzelfde schorrem, met dezelfde taal en dezelfde oorsprong, alleen hadden we met de Kroaten niet zoveel conflicten. Die trokken iets meer naar het westen, naar de bergen. Maar het was een heidens volk, net als alle andere Slaven.

VERDEDIGER: Toen de Slaven op de Balkan kwamen, troffen ze daar toen andere mensen aan? En wie woonden er eigenlijk in de centrale gebieden van de Balkan?

TIBERIUS: Illyrische stammen. Zij leken door deze invasie het hardst te worden getroffen. Ze moesten het hardste gelag betalen. Maar ze waren een waardig en trouw volk, dat befaamde strijders voortbracht. Ongetwijfeld hebt u wel eens over de Dardaniërs en de Paeoniërs gelezen. Homerus zong hun lof tot in de hemel, ze waren de dapperste soldaten van Troje.

VERDEDIGER: Ze streden dus aan de kant van Troje?

TIBERIUS: Wat doet dat ertoe? Een held is een held, en Griekse roem is Griekse roem. Ook Aeneas stamde van de Dardaniërs, en zijn kleinkinderen stichtten Rome. Zo wijd was de roem van deze stammen verbreid.

VERDEDIGER: Hoe leefden de Dardaniërs en de Slaven met elkaar?

TIBERIUS: Eerst vochten de Dardaniërs samen met ons tegen de Slaven, daarna trokken ze zich terug in hun hoge, rotsachtige bergen, waar alleen zij, als gemzen, konden overleven en een zeker bestaan wisten op te bouwen. Maar toen ze zagen dat iedereen het christendom aannam, daalden ze vreedzaam af naar de vlakten, ze leefden daar samen met de Slaven en ongetwijfeld hebben ze zich ook met hen vermengd. De Illyriërs zijn een verhaal apart. Die bewonen de Haemus al sinds mensenheugenis en herinneren zich nog de Pelasgen. Ze wisten elke invaller te weerstaan, van de Hittieten tot ons, de Romeinen, en als ik goed ben ingelicht, wonen ze er tot op vandaag. Ze onderwerpen zich aan degene die het sterkst is, ze bewaren hun taal en wachten rustig af. Maar zodra ze merken dat het juiste moment daar is, komen ze in opstand en rusten ze niet voordat ze de overwinning hebben behaald. Zo behoud je je volk en je eer. Nu hebben ze een andere naam, ze worden Albanezen genoemd, maar dat doet er niet toe. Hun volk heeft op de Haemus de langste geschiedenis.

VERDEDIGER: Zoals algemeen bekend is, sprak u vlak voor uw dood een vloek over de Slaven uit. Kunt u zich de belangrijkste gedeelten van die vloek nog herinneren?

TIBERIUS: Wat dacht u dan! 'Dat het vervloekte Slavische volk nooit vrede zal kennen en nooit in rijkdom en voorspoed zal leven, dat alles wat het bezit door oorlogen zal worden vernietigd, en dat na het einde van de ene oorlog meteen de volgende zal aanvangen. Dat ze tegen elkaar strijden om op de troon te kunnen plaatsnemen, dat een

zoon zijn vader, en de ene broer de andere zal aanvallen, tot slavernij brengen en vermoorden. Dat er nimmer eendracht zal zijn. En zo tot in lengte van dagen, tot het Slavische volk zichzelf heeft uitgeroeid en Hellas in haar volle glorie zal herrijzen.’

VERDEDIGER: Ik dank u. Dan nog een laatste vraag. Denkt u dat het lot van de Slaven, en dat van de andere volken op de Balkan, inclusief de Hellenen – of Grieken, zoals wij ze noemen –, tot op de dag van vandaag door uw vloek wordt bepaald, en dat daardoor dit hele gebied, dat, zoals u wel zult moeten erkennen, de wieg is van de Europese beschaving, synoniem is geworden met haat, verdeeldheid en broedermoord?

TIBERIUS: Natuurlijk, maar dat was ook mijn bedoeling.

VERDEDIGER: Hebt u daarmee niet bijgedragen aan de uiteindelijke ondergang van Hellas?

TIBERIUS: Men liet toe dat ik op een schandalige manier aan mijn einde kwam, want ik werd op infame wijze door mijn eigen onderdanen omgebracht. Daarom heeft mijn land ook niet beter verdiend.

VERDEDIGER: Dank u, dat is alles.

RECHTER: Ik dank de getuige. Het eerste deel van het verhoor is voorbij. Morgen treffen we elkaar om dezelfde tijd.

TWEEDE BEDRIJF

De stichting van de Balkanstaten
– toen feodalisme, nu toerisme

RECHTER: Voor het verhoor van vandaag heeft de verdediger een eigen getuige opgeroepen. Ga uw gang.

VERDEDIGER: De getuige van de verdediging is Friedrich I Barbarossa, koning van Duitsland en keizer van het Heilige Roomse Rijk. Ik verzoek de getuige binnen te komen.

(De verschijning van Barbarossa wekt in de rechtszaal een sfeer van diepe bewondering. Enkele aanwezigen staan uit respect op.)

VERDEDIGER: Ik verzoek de getuige zich voor te stellen.

BARBAROSSA: Ik ben Friedrich I von Hohenstaufen, bijgenaamd Barbarossa, hertog van Zwaben, koning van Duitsland en keizer van het Heilige Roomse Rijk.

VERDEDIGER: Wat waren uw geboorte- en sterfjaar?

BARBAROSSA: Mijn biografen hebben me ervan weten te

overtuigen dat ik ben geboren in 1123, en ook al heb ik er zelf jarenlang aan getwijfeld, op een gegeven moment heb ik besloten hen niet langer tegen te spreken. Helaas ben ik in 1190 in Anatolië omgekomen.

VERDEDIGER: Wat kunt u, als groot kenner van de omstandigheden in het middeleeuwse Europa en als iemand die de grootste invloed had op de politieke krachtsverhoudingen in zijn tijd, zeggen over de huidige landen op de Balkan, en over hun status en ontwikkeling?

BARBAROSSA: In elke feodale staat, dus ook in die op de Balkan, zijn er altijd sterke divergerende krachten. Dat vloeit trouwens ook voort uit de aard van een feodale samenleving. Als een staat wordt bestuurd door een krachtig en bekwaam heerser, kan deze de separatistische krachten in bedwang houden zonder ze volledig te vernietigen, terwijl zij zich helaas wel altijd kunnen vernieuwen. Zo was het ook op de Balkan: alle belangrijke landen, met name Bulgarije en Servië, die in de staatkundige organisatie van de Zuid-Slaven een belangrijke rol speelden, werden door buitengewoon bekwame vorsten gesticht en bestuurd.

VERDEDIGER: Onderhield u met sommigen van hen ook persoonlijke contacten?

BARBAROSSA: Natuurlijk, maar ik moet wel zeggen dat al die staten een staatkundige, godsdienstige en economische structuur bezaten die op Byzantijnse bodem was ontstaan en vandaar was overgenomen. Er werden onderlinge oor-

logen uitgevochten en dan werd het weer vrede, er werden allianties en bondgenootschappen gesloten en daarna weer verbroken, en zo ontstond de historische basis van deze landen, waarvan de omvang en de grenzen zich gedurende de Middeleeuwen voortdurend wijzigden. De belangrijkste rijken en staten in dit gebied waren Bulgarije, Servië, Doclea, Dubrovnik en later ook Bosnië, terwijl op de achtergrond altijd de invloed voelbaar was van het tweeslachtige Byzantium, het dubbelhartige Vaticaan en het onverzadigbare Hongarije.

VERDEDIGER: Met wie hebt u het meest samengewerkt?

BARBAROSSA: Met Servië, zonder meer.

VERDEDIGER: Waarom?

BARBAROSSA: Omdat er in het middeleeuwse Servië voorspoed heerste, en die had het land te danken aan de allereerste vorst, Stefan Nemanja, die een goede vriend van mij was. En die voorspoed bestond niet alleen toen hij zelf regeerde, dat was in de tweede helft van de twaalfde eeuw, maar ook daarna, tot aan tsaar Dušan, de laatste grote heerser van de dynastie Nemanjić, en die leefde in de veertiende eeuw. Stefan Nemanja nam uit Byzantium een aantal staatkundige en godsdienstige tradities over die hij verder uitbouwde: een stabiele adelstand, een sterk leger, een voortdurende economische ontwikkeling, het orthodoxe christendom en de zorg voor cultuur. Een sleutelrol in zijn staatsvorming speelde zijn zoon Rastko, die ook bekend is

als de heilige Sava. Hij wist ervoor te zorgen dat Servië al in 1219 een autocefale orthodoxe kerk kreeg. De heilige Sava is niet alleen voor de Serviërs en de Slaven van grote betekenis. Zijn grootste verdiensten voor het orthodoxe Byzantium en zelfs voor de patriarch van Constantinopel dateren uit de tijd van de Latijnse overheersing van Byzantium, tussen 1204 en 1261. Dat was een kritieke periode waarin hij door zijn optreden duidelijk liet zien waar het centrum van het oostelijke christendom lag en hoe de Slaven op de Balkan en in het gehele oosten zich cultureel en godsdienstig moesten organiseren. Verder heeft zijn vader ons in 1189, toen we voor de Derde Kruistocht ten strijde trokken, op voorbeeldige wijze ontvangen in de beroemde Servische stad Niš. Daar vervolgden we de besprekingen over een gemeenschappelijke oorlog tegen Byzantium, waarmee we al in Nürnberg een aanvang hadden gemaakt, maar die om een reden die iedereen kent – mijn zinloze dood – nooit tot een concreet resultaat hebben geleid.

VERDEDIGER: U zei net dat het Vaticaan een dubbelhartige rol speelde.

BARBAROSSA: Maar is dat ooit anders geweest? Een infaam dubbelspel, dat is het middel waarmee het Vaticaan steeds weer hetzelfde doel probeert te bereiken: het rooms-katholicisme over de wereld verspreiden om zijn politieke macht te vergroten. U weet vast zelf ook wel hoeveel problemen ik met het Vaticaan had... Alle volkeren in Europa, maar vooral die op de Balkan, want die bevonden zich geografisch dicht bij zowel Rome als Constantinopel, heb-

ben de rampzalige gevolgen van het schisma in 1054 ondervonden. Bedenk eens wat een ideale tijd het was rond 870, toen Cyrillus en Methodius de Slaven in naam van een gemeenschappelijke kerk kerstenden en hun een schrift gaven, stelt u zich voor hoe zij en hun opvolgers voor de nieuwe Slavische gelovigen geheel nieuwe alfabetten ontwierpen, eerst het glagolitische en daarna het cyrillische, en vergelijkt u die periode dan maar eens met de situatie van twee eeuwen later, toen de rooms-katholieke kerk alle mogelijke intriges verzong of die van anderen ondersteunde, om een steeds groter territorium te verwerven. De pausen hebben de Slavische staten altijd tegen elkaar uitgespeeld en opgezet, en hun militaire en materiële steun beloofd als ze maar de zijde van Rome kozen. De hoofdoorzaak van alle conflicten tussen de Slavische volken op de Balkan was dat de Serviërs en Bulgaren orthodox zijn en de Kroaten en Slovenen rooms-katholiek. Er is geen grotere tragedie denkbaar dan wanneer twee volken die qua afkomst, taal en mentaliteit zo nauw met elkaar verwant zijn als de Serviërs en Kroaten, tot verschillende geloofsgemeenschappen behoren, en al helemaal als die gemeenschappen voortdurend met elkaar in conflict zijn.

VERDEDIGER: Hoe zou u het middeleeuwse Servië willen omschrijven?

BARBAROSSA: Het was een schitterend land waarvan het centrum was gelegen in Raška en Kosovo, met goed versterkte steden, mooie kerken en nog mooiere vrouwen, en met een gastvrijheid die ik verder nergens ben tegengeko-

men. Ze trokken arbeiders uit Saksen aan om voor hen in de mijnen te werken, Byzantijnse kunstenaars om schilderijen in hun kloosters te maken, handelslieden uit Dubrovnik om zaken mee te doen en Italiaanse musici om voor hen te zingen en te spelen – het was een periode waarin het land eruitzag als een ideale staat. Het is geen wonder dat de Serviërs het zo loven en prijzen: zo'n prachtig land hebben ze sindsdien nooit meer gehad.

VERDEDIGER: Hoe waren de verhoudingen tussen Servië en de buurlanden in het noorden en westen, dat wil zeggen Hongarije, Kroatië en Bosnië?

BARBAROSSA: Het is van belang om te weten dat de Kroatische landen al sinds 1102 met Hongarije waren verenigd, en dat Kroatië vanaf dat moment tot in de twintigste eeuw niet meer als zelfstandig land bestond. Voor Hongarije was deze gebiedsuitbreiding aanleiding om nog verder naar het zuiden en zuidwesten door te willen dringen, iets wat de heersers aldaar, en later die van Oostenrijk, altijd zijn blijven proberen. En nooit zijn ze verder gekomen dan Bosnië. Daar staat tegenover dat Belgrado in de loop van de geschiedenis langer bij Hongarije heeft gehoord dan bij Servië. De Serviërs kregen de stad vaak cadeau als een van hun heersers met een Hongaarse prinses trouwde. Maar met Bosnië lag de situatie anders. Dat gebied was al vanaf het eerste begin verdeeld tussen Serviërs en Kroaten, of zo u wilt tussen orthodoxen en rooms-katholieken, maar dankzij het ontoegankelijke karakter van het gebied, met oerbossen en talloze bergen, was het al in de elfde eeuw een

zelfstandige staatkundige eenheid. Bosnië bezat die zogenaamde onafhankelijkheid echter alleen bij de gratie van zijn status als vazalstaat van Byzantium of Hongarije.

VERDEDIGER: Was er in de Middeleeuwen sprake van een tegenstelling tussen Servië en Bosnië?

BARBAROSSA: Absoluut, maar dat kwam door hun streven naar gebiedsuitbreiding, dus naar feodale en economische macht, en dat had niets te maken met zoiets als nationale identiteit, want daarvan was destijds geen sprake, wat de tegenwoordige historici ook beweren, want die manipuleren de historische feiten en vervalsen de geschiedenis, enkel om zich in de huidige politieke situatie populair te maken. Dat blijkt ook uit het feit dat vorst Tvrtko, de eerste (en ook de laatste) middeleeuwse koning van Bosnië, in 1377 tegelijk tot koning van de Serviërs en van Bosnië werd gekroond, want hij was familie van de Servische dynastie Nemanjić.

VERDEDIGER: Weet u misschien welke taal de Serviërs, Bosniërs en de overige Slaven spraken?

BARBAROSSA: Ze spraken allemaal een en dezelfde Slavische taal; ik verstond er niets van en hoorde alleen zachte, maar soms ook afgebeten klanken.

VERDEDIGER: Dank u, dat was het wat mij betreft.

RECHTER: Ik geef nu de aanklager het woord.